

CÜMLENİN YARDIMCI ÖGELERİ

➔ Nesne

➔ Dolaylı Tümleç

➔ Zarf Tümleci

1. Nesne

Cümlede öznenin yaptığı işten etkilenen varlık ya da kavramları karşılayan kelime ya da kelime gruplarına nesne denir. Nesne iki bölümde incelenir:

a. Belirtili Nesne: Yükleme sorulan “**neyi, kimi, nereyi**” sorularına cevap veren kelime ya da kelime grubudur. Belirtili nesne her zaman “-i” hâl ekini alır.

- ➔ Yakın arkadaşım Ayşe’yi çok seviyorum.
- ➔ Bu konuları daha önce öğrenmiştik.
- ➔ İstanbul’u sevmiyordum.

b. Belirtisiz Nesne: Yükleme sorulan “**ne**” sorusuna cevap veren kelime ya da kelime grubudur. Belirtisiz nesne her zaman yalın hâldedir.

- ➔ On dakikadır otobüs bekliyoruz.
- ➔ Oturma odasına yeni koltuklar aldık.

! DİKKAT

“Ne” sorusu hem özneyi hem de nesneyi bulmaya yarar. Bu yüzden öğeler bulunurken önce özne, sonra nesne aranmalıdır.

- ➔ Çok şişirilen balon patlayıverdi.
- ➔ Annem, renkli balonlar satın almış.
- ➔ Kitap, birçok yeni bilgi içeriyor.

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “nesne” yanlış gösterilmiştir?

- A) Babam ceketinin cebinden bir davetiye çıkardı.
- B) Karşı komşumuz kurabiyeyi çok güzel yapıyor.
- C) Dere kenarında bir güvercin su içiyordu.
- D) Her seferinde bize taze meyveler getirirdi.

Örnek

Yeni laboratuvarımızın açılışı herkesi memnun etti.

Bu cümlelerin öğeleri, aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla, doğru olarak verilmiştir?

- A) Belirtili nesne – yüklem
- B) Özne – yüklem
- C) Özne – belirtili nesne – yüklem
- D) Belirtisiz nesne – özne – yüklem

Örnek

Londra’daki Tate Modern Sanat Galerisi yetkilileri Pablo Picasso’nun 157 milyon lira değer biçilen “Bust of a Woman” tablosunu satışa sundu.

Bu cümlede, sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde verilen sorulara cevap alınabilir?

- A) Ne zaman, kim
- B) Nereye, ne
- C) Kim, neyi
- D) Ne, neyi

Örnek

Aşağıdaki cümlelerde nesneleri bulalım.

- ➔ Arkadaşımın kitabını çok beğenmiş.
- ➔ Büyük odayı iki günde temizledik.
- ➔ Yarınki toplantıya beni de çağırdı.
- ➔ Anlatılanları hepimiz anlamıştık.

Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)

“-e, -de, -den” hâl eklerinden birini alarak yüklem bildirdiği işi, hareketi yer-yön anlamıyla tamamlayan kelime ya da kelime grubuna **yer tamlayıcısı** denir.

Yer tamlayıcısını bulmak için cümle yüklemine **“nereye, neredede, nereden, kime, kimde, kimden, neye, neyde, neyden”** soruları sorulmalıdır.

- Doğup büyüdüğüm şehre taşınacağım.
- Turgut, babasına daha çok benziyor.
- Otobüs Uludağ'ın eteklerinde arızalandı.
- Hiç hoşlanmazdı aşırı övgüden.
- İlkokul arkadaşımda buluştuk.

! DİKKAT

Bir cümlede “-e, -de, -den” durum eklerini alan her sözcük ya da söz grubu, dolaylı tümleç görevinde olmayabilir. Bir ögenin dolaylı tümleç olması için bu ekleri almasının yanında dolaylı tümleci bulduran sorulara da cevap vermesi gerekir.

- Size yemek yapmaktan zevk duyarım.
- Soğukta kaldığımdan üşütmüşüm.
- Yatırım için firma sahibinden söz aldık.
- Film başlamadan salona girmeliyiz.

Örnek

Aşağıdaki cümlelerde geçen dolaylı tümleçleri bulalım ve özelliğini belirtelim.

- Çınar'ın düğünü evlerinin bahçesinde yapılacaktı.
- Davetlileri balo salonuna aldılar.
- İşlerini bitiremeyince benden yardım istedi.
- Müdürümüz, çalışanlara her zaman değer verir.

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “Pamukkale travertenleri” sözü, dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı) görevinde kullanılmıştır?

- A) Pamukkale travertenleri, kimyasal reaksiyon sonucu çökme ile oluşan bir kayaç biçimidir.
- B) Pamukkale travertenlerinde yaz ve kış aylarındaki su sıcaklığı 35,6 derecede sabit kalır.
- C) Pamukkale termal su kaynağını meydana getiren jeolojik olaylar Pamukkale travertenlerini oluşturmuştur.
- D) Yerli ve yabancı turistler Pamukkale travertenlerini görünce bu güzelliğe hayran kalır.

Örnek

Halk Eğitim Merkezinde verilen çalgı kurslarına herkes katılabilir.

Bu cümledeki yer tamlayıcısı aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Halk Eğitim Merkezinde
- B) çalgı kurslarına
- C) Halk Eğitim Merkezinde verilen çalgı kurslarına
- D) verilen çalgı kurslarına

(I) Öğretmenimiz haftada bir gün elinde kitap dolu çantalarla sınıfa gelirdi. (II) Kitapları masasının üzerine yığıp bizi de masanın başına toplardı. (III) Sonra bize, istediğimiz kitapları alıp inceleyebileceğimizi söyledi. (IV) Biz de her kitabı tek tek inceleyip beğendiğimiz bir tanesini ödünç alırdık.

Bu metindeki numaralanmış cümlelerin hangisinde yer tamlayıcısı kullanılmamıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV

Zarf Tamlayıcısı (Zarf Tümlenci)

Cümlede yüklemın anlamını zaman, durum, sebep, azlık- çokluk, araç, birliktelik yönleriyle tamamlayan kelime ya da kelime grubuna **zarf tamlayıcısı** denir.

Zarf tamlayıcısını bulmak için cümlelerin yüklemine **“ne zaman, nasıl, niçin, ne kadar, neden, ne ile, kim ile, nereye”** soruları sorulmalıdır.

- Koşu yarışması bitince ödüller verildi.
- İki güreşçi kıyasıya mücadele ettiler.
- Uçak yarım saat kadar rötar yaptı.
- Çiçeklerin diplerine kovayla su döktüler.
- Küçük çocuklar anne babalarıyla yürüyüşe katıldı.

“Nereye” sorusu hem dolaylı tümler hem de zarf tümlenci için kullanılır. Burada dikkat edilmesi gereken durum ise; nereye sorusuna cevap veren unsu ek alırsa dolaylı tümler, yalın halde kullanılmışsa zarf tümlenci olur.

- Biraz önce **dışarı** çıktı.
- Biraz önce **dışarıya** çıktı.
- Hava çok soğuk, **içeri** girelim.
- Bizi bekleme salonundan **içeriye** aldılar.

Aşağıdaki cümlelerde geçen zarf tümlerleri bulalım ve özelliğini belirtelim.

- Dayımlar buraya yaz tatilinde geleceklermiş.
- Tez sınavına gelecek hafta girecekmiş.
- Sinirlenince masadan kalktı.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zarf tamlayıcısı kullanılmamıştır?

- A) Yumurta kolilerini kullanarak değişik bir oyuncak yaptı.
- B) Sınıfın penceresini açınca masadaki kâğıtlar dağıldı.
- C) Bayrak, bir milletin bağımsızlığının en önemli sembolüdür.
- D) Yıllardır köyünü görmeyen adam ağaçlara, çiçeklere, kuşlara uzun uzun baktı.

Herkes bisikletinin zincirini yağlamakla oyalanırken kaldırım kenarında ağlayan çocuğun yanına gittim.

Bu cümledeki altı çizili öge aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yer tamlayıcısı B) Zarf tamlayıcısı
- C) Nesne D) Özne

I. İhtiyar balıkçı, deniz fenerine yakın bir yerde tek başına yaşıyordu.

II. Topkapı Sarayı'na nasıl gidileceğini bilmiyorum.

III. Arabaya binmeden önce mutlaka lastikleri kontrol ederdi.

IV. Morali bozuk olduğu için uçurtma şenliğine gelmedi.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde altı çizili kısım zarf tamlayıcısı değildir?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

CÜMLENİN ÖGELERİ BULUNURKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

1. Ögeler bulunurken önce yüklem bulunmalıdır çünkü bütün ögeler yükleme bağlıdır. Daha sonrasında özne bulunur ve yardımcı ögelerin bulunmasına geçilir.

2. İsim ve sıfat tamlamaları ile deyimler parçalanamaz. Aynı öge içinde yer almak zorundadır.

➤ Öğretmenin sözleri sınıftaki herkesi ağılattı.

➤ İlayda Hanım, sessiz ve saygılı bir insandı.

➤ Son yaptıklarıyla gözden düştü.

3. Bir cümlede birden çok dolaylı tümleş ve zarf tümleş olabilir. Yükleme farklı yönlerden niteleyen bu tümleşler ayrı ayrı gösterilir.

➤ Hasta olduğu için yarın gelemeyecekti.

➤ Trabzon'dan gelenlere, dayımın lokantasında ziyafet verildi.

4. Sıralı ve bağlı yapıdaki cümlelerin ögeleri ayrı ayrı bulunur.

➤ İnsan, hatalarından ders almalı ve aynı hatalara düşmemelidir.

➤ Herkes konuşmacıyı büyük bir dikkatle dinledi, kimse ses çıkarmadı.

Aşağıdaki cümlelerin öge dizilişini, karşısında verilen kutucuğa yazınız.

➤ Domates, kalp hastalıklarından korunmayı ve vücuda gerekli olan kanın üretilmesini sağlar.

➤ Kuzeyden esen ilk güçlü rüzgâr, açık denizlerin özlemiyle doldurur seni.

➤ Ceviz, yüksek oranda omega-3 yağı içerdiği için beyin sağlığını korur.

➤ Yararları saymakla bitmeyen sebzelerden bir tanesi olan kerevizde bol miktarda K vitamini bulunur.

➤ Burak, gözleri kararak bakıyor uçurumdan aşağıya.

➤ Cemal Reşit Rey, çok küçük yaşlarda piyano öğrenmeye başladı.